

El llenguatge

Un datiu espuri

1/XI/1980

En català, el pronom feble es (que revesteix sovint la forma se i, també, 's i s') és únicament un pronom reflexiu, usat a cops com a mer reforç de certs verbs, dita pronominals; també es pot usar com a subjecte impersonal, és a dir, per a designar que l'acció del verb és realitzada per una persona indeterminada. Vet aquí un exemple de cada cas: Es pentina davant el mirall, No es va adonar de res, Se suposa que és veritat. Mai no té, en canvi, com la forma corresponent del castellà, el valor de datiu o complement indirecte. Efectivament, així com en català, com és ben sabut, quan el pronom datiu li entra en contacte amb un altre pronom de tercera persona (i també amb d'altres pronoms) revesteix la forma hi, en castellà el datiu «le», en posicions anàlogues, esdevé «se», que hom utilitza tant en singular com en plural. (En realitat, tal com indiquen els tractats de gramàtica castellana una mica completats, aquest «se» datiu és independent, quant a l'origen, del «se» reflexiu o impersonal, ja que no és sinó una variant formal, a causa d'una peculiar evolució fonètica, del datiu «le».)

El fet és que fins ara havíem ignorat, en català, l'ús del pronom es (o se) datiu: volem dir que en aquest punt no havíem experimentat la influència del castellà. Però ara ja no ho podem dir. De tant en tant apareixen en les nostres publicacions periòdiques frases en què les nostres combinacions pronominals els hi i les hi (acusatiu plural més datiu singular) són substituïdes per se'ls i se les, imitant, així, la construcció del castellà. Vet aquí el darrer exemple d'aquest calc sintàctic que hem tingut ocasió de llegir: «Li agrada que se les donin fetes (aquestes coses)». La frase correcta, i ara com ara encara normal, és, naturalment, Li agrada que les hi donin fetes, en què les vol dir «les coses» (acusatiu) i hi vol dir «a ell» (datiu: li esdevingut hi en contacte amb les). Anàlogament, no hem de dir «Vol que se'ls ofereixin a bon preu» sinó Vol que els hi ofereixin a bon preu.

Les combinacions se'ls i se les són, certament, correctes en molts casos usuals: quan es (o se) és reflexiu o impersonal i el segon element és un acusatiu o datiu del plural. I no són pas casos difícils de distingir, com mostren els exemples següents: Els cabells, se'ls talla ell mateix (reflexiu, més acusatiu), Se'ls casa la filla (reflexiu més datiu; Cp. Se li casa la filla), Aquelles mosses, se les veu a tot arreu (impersonal més acusatiu).

Albert Jané